

Financiële verantwoording

per 31 december 2022

Agentschap Logius

Inhoud

1. ALGEMEEN	4
1.1. Inleiding	4
1.2. Over Logius	4
2. CONTINUÏTEIT EN VEILIGHEID DIENSTVERLENING	6
2.1. Continuïteit dienstverlening	6
2.2. Veiligheid dienstverlening	6
3. Dienstverlening	8
3.1. Toegang	8
3.2. Interactie	8
3.3. Gegevensuitwisseling	9
3.4. Infrastructuur	10
3.5. Regie op stelsels en beheer van standaarden	11
4. ORGANISATIEONTWIKKELING EN BEDRIJFSVOERING	15
4.1. Bedrijfsvoering en organisatie: continue doorontwikkelen	15
4.2. Ontwikkelen financiering GDI	16
5. BEDRIJFSVOERINGPARAGRAAF	17
6. JAARREKENING	20
6.1. Balans (voor verdeling van het resultaat)	20
6.2. Staat van baten en lasten	21
6.3. Kasstroomoverzicht	22
6.4. Toelichting bij de jaarrekening	22
6.4.1. Waarderingsgrondslagen	22
6.4.2. Toelichting bij de balans	22

6.4.3. Toelichting bij de staat van baten en lasten	25
6.4.4. Toelichting bij het kasstroomoverzicht	28
7. OVERZICHT DOELMATIGHEIDSINDICATOREN	29
8. PROJECTENLIJST 2022	32
9. CONTROLEVERKLARING	35

1. Algemeen

1.1. Inleiding

Voor u ligt de jaarverantwoording 2022 van Logius. Na een korte terugblik op het afgelopen jaar gaan we dieper in op wat Logius het afgelopen jaar bereikt heeft. Ook gaan we dieper in op wat er gebeurd is in de doorontwikkeling van de digitale overheid, in de bedrijfsvoering en organisatie en in de ontwikkeling van de financiering van de GDI (Generieke Digitale Infrastructuur).

2022 was het jaar dat Nederland uit de lockdown kwam en we de maatregelen na verloop van tijd achter ons lieten. Gelukkig konden burgers en bedrijven gedurende het hele jaar altijd en overal digitaal hun zaken doen met de overheid. De beschikbaarheid van onze producten en diensten lag namelijk over de hele linie op of boven de norm (>99,8% beschikbaarheid gerealiseerd.). Een prestatie die wij in nauwe samenwerking met onze partners hebben bereikt. Wel hebben mensen langer moeten wachten als zij belden voor hulp bij het gebruiken van DigiD, MijnOverheid en DigiD Machtigen. Daardoor heeft Logius niet iedereen te woord kunnen staan zoals van ons verwacht mag worden.

We merken dat het steeds ingewikkelder wordt om zowel de dienstverlening draaiende te houden én te werken aan vernieuwingen. Wat we aan beheer en continuïteit van de bestaande dienstverlening doen, gaat goed. Het lukt ons ook om aan vernieuwingen te werken, al lopen we hierin tegen grenzen op en tegen knelpunten aan. Twee voorbeelden hiervan zijn (1) dat projecten uitlopen met als gevolg dat systemen dubbel in de lucht moeten worden gehouden en (2) dat zo'n één op de vijf functies momenteel niet ingevuld zijn. Door deze en andere knelpunten lopen kosten op en kunnen we minder waarde toevoegen aan de ontwikkeling van de publieke dienstverlening aan burgers en bedrijven.

Daarnaast werkten we aan de overstap van de huidige infrastructuur naar een nieuwe infrastructuur om toekomstvast, wendbaar en schaalbaar te zijn. Dit is onderdeel van onze voortdurende investeringen om de dienstverlening betrouwbaar en beschikbaar te houden, nu en in de toekomst. In dit traject hebben we begin 2022 een pas op de plaats gemaakt om belemmerende punten op te lossen. Dat hebben we succesvol gedaan, vervolgens konden we de werkzaamheden aan het einde van het jaar hervatten.

1.2. Over Logius

Logius is een agentschap van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK). Gegeven het beleid van BZK/beleidsdirectie Digitale Overheid (DO) leveren we producten en diensten voor de digitale overheid. Daarnaast beheren we standaarden die alle overheidsorganisaties gebruiken in hun digitale dienstverlening en zijn we actief betrokken bij meerdere afsprakenstelsels. We leveren onze diensten aan publieke dienstverleners zodat zij onder meer veilig digitaal post kunnen versturen, meldingen uit basisregistraties kunnen ontvangen en publieke dienstverleners hun digitale toegankelijkheid kunnen toetsen. We werken in het hart van de digitale overheid. Dankzij onze diensten kunnen burgers bijvoorbeeld online hun aangifte inkomstenbelasting doen door met DigiD in te loggen en hun gegevens bekijken in MijnOverheid. Daarnaast kunnen bedrijven bijvoorbeeld gestandaardiseerd gegevens uitwisselen met de overheid en organisaties met een publieke taak. Logius werkt hiervoor nauw samen met deze publieke dienstverleners. Daarbij zetten we met elkaar de behoefte van burgers en bedrijven centraal. Onze werkwijze is dan ook gericht op het flexibel en wendbaar kunnen inspelen op deze behoeften om onze dienstverlening continue te verbeteren. Zo zorgen we samen voor een digitale overheid die werkt voor iedereen.

Burgers, bedrijven en publieke dienstverleners mogen erop vertrouwen dat Logius zorgt voor een beschikbare, veilige en toegankelijke digitale overheid die werkt voor iedereen. Daarom hebben we ook in 2022 geïnvesteerd in de continuïteit, veiligheid en doorontwikkeling van onze dienstverlening. Logius verleent diensten in vier domeinen: Toegang, Interactie, Gegevensuitwisseling en Infrastructuur. Daarnaast is Logius beheerder van stelsels en standaarden. Bij de sectie dienstverlening staat uitgebreider beschreven wat er bereikt is in 2022.

2. Continuïteit en veiligheid dienstverlening

2.1. Continuïteit dienstverlening

Ook in 2022 zijn de continuïteit en veiligheid van onze dienstverlening op niveau. Het is in 2022 gelukt de beschikbaarheid van alle Logius diensten weer binnen de afgesproken normen te houden (zie tabel 7).

Na het drukke coronajaar 2021 is het gebruik van DigiD in 2022 afgenomen (-8,4% ten opzichte van 2021). Het aantal burgervragen/problemen per 10.000 authenticaties nam af (met -11,8% ten opzichte van 2021). Deze twee trends zorgden samen voor een daling van -19,1% vragen aan de helpdesk ten opzichte van 2021. De eerstelijns helpdesk stond begin 2022 sterk onder druk door het gebruik van DigiD voor de CoronaCheck app. Nadat in februari vrijwel alle maatregelen werden versoepeld zagen we een grote afname in burgervragen op de helpdesk. Het volume bleef laag tot de laatste maanden van 2022. Door onder andere de krapte op de arbeidsmarkt en tegenvallende werving van nieuwe klantadviseurs had de eerstelijns helpdesk in de tweede helft van 2022 een sterke onderbezetting. Door de lange wachttijden werd eind 2022 nog maar 50% van alle telefoontjes opgenomen. Dat leidt tot veel herhaalverkeer, en nog langere wachttijden. Logius heeft het bedrijf waar het Klanten Contact Centrum (KCC) de eerstelijns helpdesk heeft ingekocht hierop aangesproken. Dit heeft geleid tot een verbeterplan om de dienstverlening weer op niveau te brengen.

2.2. Veiligheid dienstverlening

Veilig zakendoen met de overheid is één van de belangrijkste speerpunten van Logius. De systemen moeten 24 uur per dag, 7 dagen per week, functioneren om burgers, bedrijven en overheden zaken met elkaar te laten doen. Logius doet dat niet alleen. Veilig zakendoen met de overheid is een samenspel waarin iedereen een eigen taak heeft in de veiligheidsketen.

Voorlichting en oefening

Voor bewustwording en om iedereen alert te houden, zijn voorlichting en oefening belangrijk. Dat begint intern. Voor het testen van de digitale weerbaarheid van Logius-medewerkers is in 2022 een campagne gevoerd waarbij gedurende het gehele jaar diverse social engineering activiteiten plaatsvonden via e-mail en telefoon. Verder is de veiligheid bij Logius ook getest door een bezoek aan het kantoorpand door een zogenaamde mystery guest. Daarnaast waren er diverse Logius-brede activiteiten met het thema informatiebeveiliging zoals een Logius Café, een mobiele escape room en diverse webinars.

Voor afnemers van onze dienstverlening organiseerden we ook webinars en één van de twee Logius Roadshows stond volledig in het teken van (cyber)veiligheid en weerbaarheid. Tot slot heeft Logius een ketenbrede crisisoefening georganiseerd om haar ketenpartners voor te bereiden op hoe er samengewerkt moet worden en hoe de onderlinge afstemming eruitziet in het geval dat voorzieningen uitvallen. Ook zit Logius in de nationale anti-DDoS-coalitie waarmee we een oefening hebben gedaan.

Incidenten en afhandelen en cybercrime voorkomen

Logius beschikt over een professionele crisis- en calamiteitenorganisatie die afgelopen jaar in totaal 180 incidenten heeft afgehandeld. Om de dienstverlening van Logius nog veiliger te maken hebben we in 2021 een Security Operations Center (SOC) ingericht. Het SOC monitort de computer- en netwerkactiviteiten in onze organisatie. Daarmee voorkomt Logius misbruik en oneigenlijk gebruik van haar diensten. In 2022 heeft het SOC alle Logius voorzieningen aangesloten op het Security Information Event Management (zie ook Domein Infrastructuur, onderdeel 'Infrastructuur als IT-fundament voor eigen dienstverlening').

Een burger kan de dupe worden van identiteitsfraude als anderen toegang hebben tot de DigiD-gegevens van die burger. In nauwe samenwerking met andere overheidsorganisaties helpt Logius deze mensen als het misgaat. We nemen contact op met de gedupeerde en verwijderen dan het DigiD-account, zodat die persoon een nieuw account kan aanvragen. In 2022 heeft het Logius SOC 2974 DigiD-accounts ingetrokken vanwege mogelijke fraude of misbruik. Met haar ketenpartners heeft Logius aan 60 onderzoeken meegewerkt die mogelijk misbruik en oneigenlijk gebruik van haar diensten in kaart brachten.

Daarnaast zet Logius zich in om te voorkomen dat mensen de dupe worden van cybercrime. In 2022 zijn meer dan 1800 websites en apps offline gehaald of nooit online zichtbaar geweest. Hierdoor is de kans dat criminelen toegang hebben tot gevoelige gegevens een stuk kleiner geworden. Verder zijn er 1034 vorderingen geweest waar Logius informatie aangeleverd heeft aan opsporingsinstanties.

Logius werkt met standaarden om de veiligheid te garanderen zoals het actief bestrijden van e-mailspoofing (het verzenden van boodschappen via e-mail waarbij het e-mailadres van de afzender vervalst wordt) om zo phishing tegen te gaan. Daarmee is ook voldaan aan de informatieveiligheidsstandaarden van het Forum Standaardisatie.

Assessments, analyses en audits

Organisaties die DigiD gebruiken, moeten jaarlijks een ICT-beveiligingsassessment laten doen. Met deze assessments houdt Logius toezicht op de DigiD aansluitingen, zodat het een veilig en betrouwbaar inlogmiddel blijft voor alle mensen die online zakendoen met publieke organisaties. In totaal worden 2979 diensten met DigiD ontsloten. In 2022 moesten 368 daarvan verbeteringen treffen, twaalf deden dat niet of niet tijdig en zijn (tijdelijk) afgesloten. Daarnaast is een nieuw normenkader ontwikkeld waarbij per 2024 een deel van de normen ook op werking moet worden getoetst.

Het afgelopen jaar is een dreigingsanalyse voor ransomware uitgevoerd voor de huidige infrastructuur. Deze voldeed in de basis. Verbetermaatregelen worden meegenomen naar de nieuwe infrastructuur. Daarnaast is een interne audit uitgevoerd op de disaster recovery maatregelen bij vitale diensten van Logius. De audit gaf aanleiding tot het aanscherpen van procedures bij deze diensten.

3. Dienstverlening

De dienstverlening van Logius is onder te verdelen in vier domeinen **Toegang, Interactie, Gegevensuitwisseling, Infrastructuur** en daarnaast is Logius **beheerder van stelsels en standaarden**. Op deze domeinen werkt Logius met haar partners aan de doorontwikkeling van de digitale overheid. Ook draagt Logius zorg voor het beheer van bestaande dienstverlening. Enkele sprekende voorbeelden van de doorontwikkeling van diensten en producten per domein volgen hieronder.

3.1. Toegang

'Met diensten en producten van Logius kan veilig en makkelijk toegang worden gegeven tot online dienstverlening. Niet alleen vanuit Nederland, maar ook daarbuiten. Vaak gaat het om privacygevoelige gegevens. Logius biedt de zekerheid dat gegevens met de juiste persoon of het juiste bedrijf worden gedeeld.'

- De beschikbaarheid van DigiD en DigiD Machtigen was ook in 2022 weer ruim boven de norm van 99,5%, namelijk respectievelijk 99,91% en 99,84%.
- In 2022 is DigiD 514 mln. keer gebruikt om gegevens te bekijken bij of om zaken te doen met publieke dienstverleners. Dit aantal ligt lager dan het voorgaande jaar, omdat er in 2022 minder corona gerelateerde dienstverlening was. We zien dat DigiD in 2022 aanzienlijk vaker werd gebruikt dan in 2020 en daarvoor.
- Meer mensen gebruikten DigiD dit jaar op een hoger betrouwbaarheidsniveau dan voorgaande jaren en daarmee werd het gebruik veiliger.
- Om DigiD veilig te houden is het steeds minder vaak mogelijk om bij DigiD met alleen gebruikersnaam en wachtwoord in te loggen. Steeds vaker moet hierbij een code worden ingevoerd die via SMS wordt ontvangen, of moet de DigiD-app worden gebruikt. Om deze overgang duidelijk en makkelijker te maken heeft Logius gebruikers van DigiD geïnformeerd hoe zij deze extra controlestap voor het inloggen met DigiD kunnen aanzetten.
- DigiD Machtigen werd in 2022 14,9 mln. keer gebruikt om namens iemand anders zaken te doen met publieke dienstverleners.
- In 2022 behaalde de DigiD en DigiD Machtigen website de A-status van Digitoegankelijkheid. Daarmee zijn DigiD en DigiD Machtigen goed bruikbaar voor een breed publiek.
- Sinds mei 2022 kan DigiD gebruikt worden om online zaken te regelen met overheidsorganisaties in Europa die zijn aangesloten op Europees inloggen (eIDAS).
- De Routeringsvoorziening wordt per einde 2022 stopgezet.
- De doorontwikkeling van eIDAS is in 2022 afgerond en zal in 2023 in beheer worden genomen.
- Voor Programma vertegenwoordigen loopt een pilot met de Koninklijke Marechaussee en politie op Schiphol rondom ouderlijk gezag. Deze verloopt tot nu toe goed: er zijn in 2022 ongeveer 500.000 toetsen van ouderlijk gezag uitgevoerd. Hiermee wordt een bijdrage geleverd aan het voorkomen van ontvoering van kinderen. Ook kan de politie bij incidenten waar kinderen bij betrokken zijn, sneller bepalen wie er gezag over het kind heeft. Dankzij de pilot kunnen de Marechaussee en politie namelijk zonder papierwinkel controleren dat de ouder gezag heeft over het kind. Hiermee is het gebruiksgemak, voor ouders en marechaussee/politie vergroot, en is de snelheid en de zekerheid toegenomen.

3.2. Interactie

'Dankzij de dienstverlening van Logius kunnen burgers en ondernemers op een veilige en toegankelijke manier worden geattendeerd op belangrijke zaken met een digitaal bericht. Ook kan gebruikers inzicht worden geven in hun geregistreerde gegevens en daarnaast de regie worden gegeven over deze persoonsgegevens, waaronder het delen met anderen.'

- Burgers weten MijnOverheid steeds beter te vinden: in 2022 nam het aantal actieve accounts van MijnOverheid toe tot 9,72 mln. accounts (stijging van 520 duizend). Dit is een stijging van bijna 6% ten opzichte van 2021 en zijn er in 2022 in totaal 79,6 mln. berichten verstuurd naar burgers. En hebben burgers de Berichtenbox app 39,2 mln. keer gebruikt om een bericht te lezen.
- De website van MijnOverheid voldoet sinds begin 2022 aan alle toegankelijkheidseisen - status A van Digitoegankelijkheid. MijnOverheid voldoet hiermee aan alle strenge eisen op het gebied van makkelijk te begrijpen en te gebruiken website voor mensen met een beperking.
- Burgers kunnen vanaf 14 maart 2022 op MijnOverheid inzien welke (overheid-)organisaties gegevens vanuit de Basis Registratie Personen (BRP) hebben opgevraagd. Iedereen kan zo zelf bekijken met welke organisaties gegevens gedeeld zijn en hoe zij in contact kunnen komen met de organisaties die gebruik maken van deze gegevens. Een eerste stap naar meer inzicht en transparantie bij gebruik van persoonsgegevens door de overheid.
- Op 30 maart 2022 is de MijnGegevens app gelanceerd als mobiele versie van MijnOverheid. De MijnGegevens app biedt mensen de mogelijkheid om persoonlijke gegevens die de overheid heeft geregistreerd snel in te zien, bijvoorbeeld inkomensgegevens of wanneer de volgende APK is. Belangrijke data, zoals de verlooptdatum van een paspoort, kunnen direct aan de agenda toegevoegd worden. Op woensdag 5 oktober 2022 heeft Logius in de categorie Overheidsproject de Computable award gewonnen met de MijnGegevens-app.
- MijnOverheid accepteert vanaf oktober 2022 Europese inlogmiddelen. Daarmee is MijnOverheid digitaal toegankelijk voor burgers uit de Europese Economische Ruimte (EER) die zaken doen met de Nederlandse overheid. Hiervoor is wel een Europees erkend inlogmiddel (eIDAS) nodig. Na het inloggen kunnen zij gebruik maken van de Berichtenbox en hebben ze toegang tot hun persoonlijke gegevens.
- De generieke notificatie service (GNS) voor bekendmakingen is opgeleverd en in productie genomen. Met deze functionaliteit kunnen burgers proactief (per e-mail) geattendeerd worden op berichten in de buurt. Planning is om in 2023 de functionaliteit gefaseerd uit te rollen naar alle burgers. De nieuw ontwikkelde generieke notificatieservice is live op de Logius Private Cloud.
- MijnOverheid is gereed voor verbreding van de doelgroep van de gebruikers van MijnOverheid. Natuurlijke personen die zaken doen met de Nederlandse Overheid kunnen straks een eigen MijnOverheid-account krijgen.
- Logius is in 2022 gestart met een technische vernieuwing van de Berichtenbox van MijnOverheid, samenhangend met een verplichte aanbesteding. De nieuwe dienstverlening wordt ontwikkeld onder de naam Federatief Berichten Stelsel. Hierbij wordt de techniek achter de volledige backend van de MijnOverheid Berichtenbox vervangen.
- Tot slot is MijnOverheid gereedgemaakt om gegevens te delen met woningbouwcorporaties op basis van het BSN.

3.3. Gegevensuitwisseling

'Dankzij de dienstverlening van Logius kunnen gegevens veilig, betrouwbaar en gestandaardiseerd tussen overheden, burgers en bedrijven worden uitgewisseld. Logius maakt dit mogelijk als ketenpartner voor digitale overheid. De dienstverlening van Logius biedt eveneens oplossingen om de gegevens in de basisregistraties op orde te houden en uit te wisselen.'

- De continuïteit van de huidige voorzieningen is conform de eisen.
- Een rapportage met inzichten per koppelvlak en ontvangende partij op de huidige Digipoort is sinds september 2022 beschikbaar. De dienstverlening van Digipoort richting afnemers is hierdoor vollediger en effectiever.

- Verkenning voor Onderwijsportaal met voorinvullen van verslagen van onderwijsinstellingen is uitgevoerd, het is mogelijk om gegevens vooraf in te vullen. Vooraf ingevulde verslaglegging bespaart de onderwijsinstellingen veel onnodig werk. Introductie verwacht in Q1-2023.
- Pilot Makkelijk Melden voor Digimelding is voorbereid. Makkelijker correcties 'terugmelden' aan Basisregistraties, zodat deze betrouwbaarder worden en de datakwaliteit toeneemt.
- Er zijn kleine wijzigingen doorgevoerd om de continuïteit van DigiInkoop te kunnen waarborgen en voorbereidingen voor stopzetten van DigiInkoop in Q2 2023 zijn gestart.
- Voor LeesRijk en LeerRijk lag de focus vooral op het waarborgen van de continuïteit. Logius heeft bij het Ministerie van Financiën aangegeven dat het beheer van LeerRijk en LeesRijk niet langer past in het portfolio van Logius. Gezamenlijk wordt er gewerkt aan de overdracht van de werkzaamheden aan een nieuwe partij. In 2023 zal de transitie naar het ministerie van Financiën gaan plaatsvinden.
- In 2022 is het geautomatiseerd uitbreiden van B2-machtigingsregistraties Digipoort op basis van doorlopende machtigingen voor serviceberichten aanslag inkomstenbelasting, BTW, vennootschapsbelasting en het servicebericht Toeslagen en de VIA (Vooraf Ingevulde Aangifte) gestart. In 2022 zijn dit meer dan 4,5 mln. machtigingen. Met een doorlopende machtiging hoeft een intermediair niet voor elk belastingjaar of toeslagjaar toestemming te vragen en hoeven diens klanten niet langer ieder jaar toestemming te geven. Dit bespaart betrokkenen veel werk en dit proces is papierloos.
- Verbreding van het gebruik van Digipoort door implementeren van nieuwe berichtstromen ten behoeve van het digitaal zakendoen vanaf 2023 met de Belastingdienst en het UWV.

3.4. Infrastructuur

'Digitale diensten kunnen snel en schaalbaar worden opgebouwd met het IT-fundament van Logius. En er wordt altijd voldaan aan de laatste veiligheidseisen, standaarden en regelgeving. Ook zorgt Logius voor betrouwbare verbindingen voor het transport van data tussen burgers, bedrijven en overheden.'

Binnen dit domein maakt Logius onderscheid tussen infrastructuur als dienstverlening en infrastructuur als IT-fundament voor de eigen dienstverlening.

Infrastructuur als dienstverlening

- De beschikbaarheid in 2022 was voor de Haagse Ring 100%, voor het Standaard Platform 99,98% en bij de Rijks Netwerkdiensten was ook een beschikbaarheid van 100%. Daarnaast is het Centraal Aansluitpunt 98,96%, op één incident na, het gehele jaar boven de norm gebleven.
- De onderliggende platformtechniek van Standaard Platform is geüpdatet. De migratie van afnemers naar de nieuwe versie van het platform is in 2022 afgerond. Dit zorgt ervoor dat de veiligheid en continuïteit van de techniek kan worden gegarandeerd.
- Het aantal afnemers van het Standaard Platform is gestegen van 14 (2021) naar 21 (2022). Nieuwe afnemers zijn o.a. leeroverzicht.nl, Platform Open Overheidsinformatie (PLOOI) en een groot deel van de Werkagenda van de Staatssecretaris van BZK.
- Ook in 2022 zijn nieuwe afnemers live gegaan op het Centraal Aansluitpunt, waaronder koppelingen voor het UBO Register (register met 'Uiteindelijk Belanghebbenden' van organisaties) voor Trusts van de Kamer van Koophandel, het Registered Traveller Programme voor UBR, aansluitingen op Digipoort e-factureren voor het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat en voor het RIVM, een aansluiting op eHerkenning voor Digimelding en voor CIO Rijk het Koppelpunt Rijksbrede Voorzieningen.
- Het Centraal Aansluitpunt is aangesloten op het Logius API Management Platform, ten einde de gemeenschappelijke componenten zoveel mogelijk te hergebruiken. Deze

omslag zorgt dat een API-gedreven architectuur op een beheersbare en kostenefficiënte manier kan worden geïmplementeerd binnen Logius.

- De pilot die al liep met de Nederlandse Arbeidsinspectie (GIR 2.0) is uitgebreid met deelnemers vanuit het Kennis- en exploitatiecentrum voor Officiële Overheidspublicaties (KOOOP) (o.a. Platform Open Overheidsinformatie) en Logius (Programma Vertegenwoordigen, ouderlijk gezag voor de jeugdbeschermingsketen ontwikkeld op het Standaard Platform).
- Het Centraal Aansluitpunt is gestart met de technische realisatie van een *minimal viable product* van het koppelvlak Publiek Middel Zakelijk, als onderdeel van een te ontwikkelen inlogvoorziening voor bestuurders van rechtspersonen op basis van DigiD.

Infrastructuur als IT-fundament voor eigen dienstverlening

- Een belangrijk deel van het werk van Logius is om de dienstverlening betrouwbaar en beschikbaar te houden, nu en in de toekomst. In het kader van *life cycle management* wordt hierin voortdurend geïnvesteerd. De vernieuwing van het IT-fundament past in deze aanpak. Logius maakt daarbij de overstap naar een nieuwe infrastructuur en introduceert daarbij een containerplatform (de Logius Private Cloud), dat draait bovenop de infrastructuur.
- Op deze manier wordt de rechtmatigheid van de infrastructuur geborgd en is het fundament onder de Logius voorzieningen straks toekomstvast, wendbaar en schaalbaar. Logius is bezig met de afronding van de inrichting van de nieuwe infrastructuur, inclusief de oplossingen van de geconstateerde knelpunten. Inmiddels zijn de voorbereidingen van de migraties weer volledig hervat. De voorzieningen die op de huidige infrastructuur draaien zullen de komende tijd migreren naar de nieuwe infrastructuur. Een aantal zullen rechtstreeks migreren naar de Logius Private Cloud. Onderdeel van de vernieuwing van het fundament is ook de overstap naar een nieuwe leverancier voor de SIEM/SOC dienst. Deze dienst zorgt ervoor dat de dienstverlening van Logius continu wordt gemonitord op onregelmatigheden zodat veiligheid en integriteit van het landschap is gewaarborgd. De nieuwe SIEM/SOC-oplossing is opgebouwd en gekoppeld aan de bestaande en nieuwe infrastructuur. Na de migratie naar de nieuwe infrastructuur moeten alle voorzieningen hierop aansluiten. In de komende periode wordt gewerkt aan een oplossing om de aansluitingen makkelijker te laten plaatsvinden. Ook zijn de eerste gebruikers van het Standaard Platform intussen op SIEM/SOC aangesloten.
- De laatste stap in de vernieuwing van het IT-fundament is de omvorming van de dienstverlening naar herbruikbare componenten, zodat er op een efficiënte manier gebruik wordt gemaakt van beschikbare functionaliteit.

3.5. Regie op stelsels en beheer van standaarden

'De digitale dienstverlening aan burgers en bedrijven is veilig, herkenbaar en makkelijk door het gebruik van uniforme standaarden en stelsels. Daarvoor maken organisaties met een publieke taak sector overschrijdende afspraken. Logius heeft de regie op het maken, vastleggen en actualiseren van die afspraken en organiseert daarvoor publiek-private samenwerking.'

Standaarden

- Om in één oogopslag te zien hoe het ervoor staat met de digitale toegankelijkheid van elke Nederlandse overheidsorganisatie is gewerkt aan de voorbereiding van de lancering van een dashboard. In 2022 is het eerste ontwerp opgeleverd voor het dashboard DigiToegankelijk. De eerste versie gaat begin 2023 live. Deze laat zien in hoeverre organisaties al aan de wettelijke verplichting voldoen.
- Er is controle uitgevoerd op alle gepubliceerde digitoegankelijkheidsverklaringen met een A of B-status en ondersteuning geleverd aan alle organisaties waarvan de verklaring(en) nog niet volledig juist was of waren. Tot slot is een start gemaakt met een proof of concept voor een publicatietool voor toegankelijke documenten.

- Voor de Samenwerkende Catalogi is in 2022 een volledig vernieuwde validator in productie genomen.
- Vanuit de e-Procurement diensten werken we mee aan de digitalisering van het Rijksinkoopstelsel. In 2022 is het aantal inkomende orders en facturen verder toegenomen en zijn uitgaande orders richting Peppol mogelijk gemaakt. Daarnaast is gestart met de aanbesteding van een nieuw Rijksoverheid Accesspoint (ROAP). Dit ROAP komt in 2023 in beheer bij de afdeling standaarden. De uitfasering van Simpler Invoicing 1.2 is gepland en afgestemd en Logius heeft ondersteuning gegeven aan diverse overheidspartijen ten behoeve van Digitaal Zaken. Waaronder het nieuwe Leveranciersportaal en diverse nieuwe departementale inkoopoplossingen.
- Digikoppeling is uitgebreid met een REST API Koppelvlakstandaard. Deze nieuwe standaard biedt overheidsorganisaties de mogelijkheid via REST-API's gegevens veilig te delen met andere overheidsorganisaties. De Digikoppeling Beveiligingsvoorschriften zijn afgestemd op de 'API Design Rules API Security Extensie' van het Kennisplatform API's en de MIDO is opgenomen in de beheergovernance van de standaarden.
- Logius beheert momenteel twee API-standaarden: REST-API Design Rules (ADR) en het NL GOV Assurance profile for OAuth 2.0. Hiervoor is de governance opgesteld en vastgelegd en zijn de gremia die samen de governance vormgeven voor het eerst bij elkaar gekomen. Daarnaast is er een opzet gemaakt voor de herstructurering van de NL API Strategie naar een modulaire opzet waar onze standaarden zoals de DK-Rest profiel, ADR en OAuth-NL prominent in terugkomen.
- Notificatieservices standaarden zijn in beheer genomen. In 2023 zullen deze actief worden doorontwikkeld.
- BOMOS (hét Beheer- en OntwikkelModel voor Open Standaarden) is in actief beheer en wordt toegepast in beheermodellen.

Stelsels

Diginetwerk

- De digitale transitie van de overheid resulteert in steeds complexere ketens over organisaties. Hierdoor neemt de vraag naar veiligere verbinding, dan mogelijk bij internet, tussen overheidsorganisaties en hun infrastructures toe. Logius speelt met Diginetwerk hierop in door enerzijds zelf gebruik te maken van Diginetwerk en anderzijds door met de rest van de overheid af te spreken hoe Diginetwerk een bijdrage kan leveren aan het veilig gebruiken van de cloud.
- TNO deed in 2022 onderzoek naar Diginetwerk als een veiliger en betrouwbaarder alternatief dan internet voor de data-uitwisseling tussen crisisbeheerorganisaties.
- Diginetwerk is betrouwbaarder en veiliger in gebruik geworden voor de overheden door de implementatie van technologische verbeteringen die beschikbaarheid verhogen van de DNS-functie (Domain Name System) binnen het stelsel.
- Met afspraken over de inzet van het IPv6-protocol en een eerste beperkte activatie en gebruik heeft Diginetwerk de eerste stappen gezet voor groei en mogelijkheden in de toekomst.

PKIoverheid

- De publiek vertrouwde TLS (Transport Layer Security) webservercertificaten zijn zonder problemen uitgefaseerd.
- De technische infrastructuur van de Rootomgeving is vernieuwd en de onderliggende infrastructuur van PKIoverheid is naar IPv6 gemigreerd.
- Technisch Toezicht Platform (TTP) is in het afgelopen jaar doorontwikkeld en alle jaarlijkse certificeringen en audits, om veilige en betrouwbare PKIo-certificaten uit te geven, zijn gehaald.

- De PKIoverheid Certification Practice Statements (CPSs) zijn doorontwikkeld en samengevoegd tot één document en gepubliceerd. Daarnaast is het 12-delige PKIoverheid Program of Requirements (PoR) doorontwikkeld en samengevoegd tot één document.
- De PKIoverheid website is WCAG-compliant gemaakt.

eIDAS

- Inloggen over de grens met DigiD is mogelijk met DigiD en bij Mijnoverheid.nl.
- Nederland (Logius) heeft Europese erkenningstrajecten voor Tsjechië, Denemarken, Frankrijk en Bulgarije gecoördineerd. Het doorlopen van Europese erkenningstrajecten is randvoorwaardelijk om inloggen over de grens mogelijk te maken.
- Het opzetten van een governance voor de eIDAS-keten, dit maakt samenwerking in beheer en het inspelen op doorontwikkeling van de eIDAS-keten en omgeving mogelijk.

eHerkenning

- Logius heeft een gebruikersonderzoek laten uitvoeren naar de gebruiksvriendelijkheid van eHerkenning.nl.
- Groei van het aantal uitgegeven middelen van 17.9%.
- Het aantal aangesloten dienstverleners is met 11,4% gegroeid van 544 naar 606 dienstverleners.
- In samenwerking met leveranciers een aansluiting op PROBAS-register (de geautomatiseerde basisadministratie met persoonsgegevens over diplomaten) gerealiseerd zodat ambassades en consulaten eHerkenning kunnen gaan gebruiken voor Belastingaangifte.
- Webpagina voor actuele storingen en beschikbaarheidsinformatie live gezet op eHerkenning.nl
- Onderzoek uitgevoerd en advies gegeven over naamgeving van betrouwbaarheidsniveaus eHerkenning aan het stelsel.
- eHerkenning heeft een nieuwe website zodat bezoekers vlot informatie kunnen vinden en eHerkenning kunnen aanvragen bij een van de erkende leveranciers.

SBR (Standaard Business Reporting)

- Aanpassingen van het afsprakenstelsel. Dit betreft met name het in de toekomst kunnen ondersteunen van Inline XBRL als formaat voor het deponeren van jaarverantwoordingen.
- Er is een analyse gedaan welke rol Trusted Information Partners (TIP) zou kunnen spelen voor het SBR-afsprakenstelsel.
- Analyse van de verschillen tussen de SBR Assurance oplossing en de eIDAS specificaties voor digitale handtekeningen.
- Analyse huidige SBR Assurance oplossing en eIDAS specificatie, specifiek voor signature policy en ondertekenen iXBRL.
- De eIDAS standaarden zijn na de voltooiing van de SBR Assurance oplossing geüpdatet waaronder de toevoeging van een ETSI signature policy specificatie. Een iXBRL document wordt begin 2023 ter bespreking aangeboden aan de SBR gremia.
- In opdracht van het SBR Beraad evalueren we de SBR Governance.

uNPA (uitvoering Nederlandse Peppol Autoriteit)

- De uNPA heeft zich in 2022 gericht op het verbeteren van het afsprakenstelsel naast uitbreiding van het Peppolnetwerk.
- De (u)NPA heeft ervoor gezorgd dat de Peppol BIS (Business Interoperability Specifications), dé internationale standaard om elektronische procurementberichten te kunnen uitwisselen, werd opgenomen in de lijst van aanbevolen standaarden, beheerd door Forum voor Standardisatie. Ter ondersteuning van verdere samenwerking in de Nederlandse en Europese markt voor wat betreft Digitaal Zakendoen zijn de berichtspecificaties Peppol-BIS-Order en Peppol-BIS-Factuur geïmplementeerd en aan de i-processen in Digipoort toegevoegd.

- Q3 is akkoord gegeven om de bij NPa in gebruik zijnde SMP eind 2022 te stoppen. SI UBL 1.2 wordt optioneel gemaakt en de Senders Directory stopt. Dit alles per 1 januari 2023.

De Guideline for the Use for Identifiers is aangepast en online geplaatst op www.peppolautoriteit.nl.

4. Organisatieontwikkeling en bedrijfsvoering

4.1. *Bedrijfsvoering en organisatie: continue doorontwikkelen*

KOOP

Het jaar 2022 heeft vooral in het teken gestaan van de voorbereidingen van de eerste fase van de transitie van KOOP naar Logius. De hoeveelheid voorbereidende werkzaamheden, zoals het overnemen van taken van UBR, het overnemen van contracten van leveranciers en opdrachtgevers, het integreren van systemen en werkwijzen en het zorgvuldig overplaatsen van KOOP-medewerkers, zijn fors gebleken, maar tijdig afgerond. Ook zijn er inmiddels goede afspraken gemaakt met betrekking tot de vertegenwoordiging van KOOP-medewerkers in de ondernemingsraad, gedurende de vervlechtingfase in 2023.

Naast deze werkzaamheden is Logius in een prettige samenwerking met KOOP-collega's erin geslaagd een volgende stap te zetten in de transformatie naar de SAFe werkwijze. Zo is er een uitgebreide analyse gemaakt van alle relevante stukken en adviezen om tot een prioritering van de meest noodzakelijke acties te komen, zijn hier een aantal constructieve sessies met het directieteam geweest, zijn er goede stappen gezet in het verbeteren van het portfolioproces, zijn er een aantal p-instrumenten in nauwe samenspraak met HRM-advies passend gemaakt bij de agile werkwijze en is er aandacht geweest voor leiderschapsontwikkeling. Er is onder andere veel aandacht geweest voor sociale veiligheid.

Diversiteit en inclusie

Mede naar aanleiding van de overheveling van KOOP heeft Logius een onderzoek uit laten voeren naar hoe divers en inclusief Logius is. Dit onderzoek heeft verbeterpunten opgeleverd, die voor zover nog niet al opgepakt, volgend jaar door een werkgroep uitgewerkt gaan worden. In 2022 is Logius er ook in geslaagd een tactisch preventiemedewerker aan te trekken, zodat deze taken de volle aandacht krijgen die ze behoeven.

Inkoop

Er is bij Inkoop gewerkt aan het structureren van alle inkopen die worden gedaan. Er is hierdoor een goed beeld van de behoeftes van de interne eigenaren en voor collega's van inkoop is duidelijk wat hun taak en rol is. Bij contractmanagement is een begin gemaakt met een template van het contractendossier voor geheel contractmanagement met extra velden, zodat voor de rest van de organisatie middels een apart dashboard deze informatie toegankelijk is.

Fraudebestrijding, privacybescherming en cybersecurity

Fraudebestrijding, privacybescherming en cybersecurity vergen steeds grotere inspanningen van onze organisatie. Dit leidt tot een grotere bewustwording intern en extern en een toename van de behoefte deze onderwerpen ook juridisch te borgen. Juridische Zaken (JZ) levert een belangrijke bijdrage aan deze onderwerpen.

Bezetting

Ondanks de krappe arbeidsmarkt zijn er ook mooie stappen gezet in het vergroten van de interne bezetting van 14 teams, onder andere doordat 21 externe collega's Logiusbreed in vaste dienst zijn gekomen. Daartegenover staat dat ook de onderbezetting de teams parten heeft gespeeld. De arbeidsmarkt is gespannen, en dat heeft invloed gehad bij de bezetting bij onder andere Inkoop en Contractmanagement, IT, Financiën en Control. Dit heeft tot knelpunten geleid in de bedrijfsvoering, bijvoorbeeld het anticiperen door Logius op (veranderingen als gevolg van) de centrale financiering, maar ook het voorbereiden op de transitie KOOP en het invoeren van een

nieuw inkoopstelsel. Ook als gevolg van de huidige arbeidsmarkt en de gewenste wendbaarheid van Logius is in 2022 een goede start gemaakt op het terrein van strategisch resource management. Vanaf 1 januari 2023 wordt gestart met driemaandelijke capaciteitsoverleggen in cadans met de werkplanningscyclus zoals Logius die kent. Tijdens dit capaciteitsoverleg wordt met de afdelingsmanager, control, HRM-advies en recruitment vooruitgekeken naar de capaciteitsbehoefte voor het komende kwartaal in combinatie met de formatieve en budgettaire mogelijkheden van de afdeling. De stellige verwachting is dat dit Logius meer structuur, wendbaarheid én in control zijn oplevert.

Informatievoorzieningen

Vanuit Informatievoorzieningen (IV) perspectief is DigiInkoop vervangen door een nieuwe standaard oplossing en hebben wij stappen gezet om de informatiehuishouding (IHH) op orde te brengen in nauwe samenwerking met het programma BZK Transparant. In het verlengde daarvan zijn we in het afgelopen jaar gestart met het opzetten van Informatiemanagement binnen de organisatie en is het Kwaliteitsraamwerk Informatievoorziening (KWIV) geïmplementeerd. Op basis van de invoering van de KWIV-profielen is ook een start gemaakt met het beschrijven van leerlijnen en loopbaanpaden. Op basis van de exit- en onboardingsonderzoeken die Logius twee keer per jaar uitvoert, is gebleken dat medewerkers behoefte hebben aan duidelijkheid omtrent hun loopbaan binnen Logius. Invoering van de KWIV-profielen en de loopbaanpaden/leerlijnen gaan daarom helpen bij het behouden van medewerkers.

4.2. Ontwikkelen financiering GDI

Het ministerie van BZK (directie Digitale Overheid) werkt aan een nieuwe governance- en financieringsstructuur voor Generieke Digitale Infrastructuur (GDI) dienstverlening, genaamd Meerjarenprogramma Infrastructuur Digitale Overheid (MIDO). In 2022 is hiervoor de basis gelegd en de bestuurlijke overlegstructuren ingericht. Daarnaast is de invulling van de centrale financiering uitgewerkt, die in 2023 van kracht wordt.

In het begrotingsproces is daarinmiddels rekening mee gehouden. Logius is inmiddels gestart om via de nieuwe Governance structuur haar administratieve structuur opnieuw in te richten. Afnemers zijn inmiddels op de hoogte gebracht.

5. Bedrijfsvoeringparagraaf

- **Rechtmatigheid van de begrotingsuitvoering**

Logius heeft 2022 een aantal contractverplichtingen waarbij onrechtmatige uitgaven aan de orde zijn. De minimale onrechtmatigheid waar een verplichte contractuele afname onder zit bedraagt € 164,8 mln. voor de periode vanaf 2020 tot en met 2025. De reëel te verwachte minimale onrechtmatigheid wordt ingeschat op € 225,3 mln. en maximaal op € 236,0 mln. over een periode van 2020 tot en met 2025. Het betreft onderstaande contracten.

Contract	Minimaal contractuele afname	Minimaal verwachte afname	Maximaal verwacht afname
KIS (2020-2025)	80,4	84,3	89,1
EASI (2020-2025)	81,9	138,5	144,4
Subtotaal	162,3	222,8	233,5
Overig (2022)	0,6	0,6	0,6
Geïmporteerde onrechtmatigheid (2022)	1,9	1,9	1,9
TOTAAL	164,8	225,3	236,0

Middels bovenstaand overzicht geven wij inzicht in de totale onrechtmatigheid. Met name voor de te verwachte onrechtmatigheid over de periode 2020 tot en met 2025 op de contracten KIS (Keten Informatie Services) en EASI (Europees Aanbesteden Samenwerking ICT).

Ter vervanging van het EASI-contract zijn in 2020 de aanbestedingen voor SIEM/SOC, ON2013 en de Infrastructuur Dienstverlening gegund en succesvol afgerond. Na afronding van de opbouwfase hebben er in 2021 succesvolle migraties plaatsgevonden van SIEM/SOC en ON2013. De eerste versie van het basisplatform van de nieuwe infrastructuur dienstverlening is eind 2021 opgeleverd. Tijdens de voorbereiding van de migraties in Q1 2022 kwamen uit een aantal testen blokkerende punten naar voren die de migratie naar de nieuwe infrastructuur in de weg stonden. Logius heeft daarom besloten om in Q2 2022 een tijdelijke (voorbereidende) migratiepauze in te lassen en te focussen om eerst de blokkerende zaken uit te zoeken en deze in de breedte op te lossen. Op deze manier wordt geborgd dat toekomstige diensten veilig en vlot kunnen migreren. In 2022 zijn enkele kleinere diensten gemigreerd zoals het Centraal Aansluitpunt inclusief de bevoegdheidsverklaringsdienst, de Generieke Notificatie Service ten behoeve van Bekendmakingen, het Logius Private Cloud platform, Bali Machtigen en de eIDAS Connector MijnOverheid. Maar als gevolg van de migratiepauze staan de meeste dienstverleningen gepland voor migratie in 2023 en 2024 (m.u.v. Digipoort). Zolang de dienstverleningen niet gemigreerd zijn is onrechtmatige afname van het EASI-contract noodzakelijk. Na een succesvolle migratie zal de EASI-dienstverlening geleidelijk verder worden afgeschaald.

Voor het KIS-contract zijn in juni 2020 de raamovereenkomsten afgesloten. Begin 2021 is de eerste nadere overeenkomst voor de Berichtenbox voor Burgers en Ondernemers gegund. Begin 2021 is, mede naar aanleiding van een haalbaarheidsonderzoek onder de raamovereenkomstpartijen, gekozen voor een alternatief herbouwsce­nario voor de Digipoort. Vervolgens zijn eind juli en begin september 2021 de nadere overeenkomsten gegund voor de Digipoort diensten. Met deze nieuwe contracten investeert Logius in een

toekomst vaste en flexibele digitale overheid, die voorbereid is op de modernste technologieën. Verschil met de huidige dienstverlening is dat de nieuwe dienstverlening volledig eigendom is van Logius, hiervoor is een volledige herbouw van de Berichtenbox voor Burgers en Ondernemers en de Digipoort noodzakelijk. In 2022 is gestart met de herbouw.

De minimale onrechtmatigheid (minimaal contractuele afname) van het KIS-contract is gebaseerd op de KIS-afname in 2020 tot en met 2022 en de minimaal verplichte contractuele afname in 2023 tot en met 2025 onder het huidige contract. De minimaal verwachte onrechtmatigheid op de KIS-dienstverlening is gebaseerd op de einddatum van het lopende KIS-contract eind 2025 met het scenario dat Globe wordt uit gefaseerd eind 2024 en Digipoort in 2025. De maximaal verwachte onrechtmatigheid op de KIS-dienstverlening is inclusief extra werk als gevolg van de ontwikkeling van nieuwe berichtstromen met de jaarlijks wederkerende beheer en exploitatie. Contractueel is er na einde contractdatum de mogelijkheid tot tweemaal één jaar contractverlening.

Met betrekking tot het EASI-contract is de minimale onrechtmatigheid (minimaal contractuele afname) gebaseerd op de EASI-afname in 2020 tot en met 2022 waarbij tevens een minimale omzetgarantie was overeengekomen. De minimaal verwachte onrechtmatigheid gaat uit van een scenario dat meerdere dienstverleningen inclusief GLOBE in 2023 en 2024 en Digipoort tot halverwege 2025 draait op de EASI-infrastructuur.

Zolang Globe en Digipoort genoodzaakt zijn diensten af te nemen van het KIS-contract betekent dit eveneens afname van EASI. Het huidige EASI-contract heeft een looptijd tot en met 2024.

In de financiële verantwoording Logius van 2021 is melding gemaakt van verwachte onrechtmatige uitgaven op het KIS- en EASI-contract van € 183,8 mln. Zie onderstaand overzicht. In de bedrijfsvoeringparagraaf Logius 2022 betreft het derhalve een verhoging van minimaal € 39,0 mln. en maximaal € 49,8 mln..

Contract	Verwacht
KIS	63,1
EASI	120,6
Totaal	183,8

De voornaamste oorzaak van het oplopen van de financiële omvang van de onrechtmatigheid is de migratiepauze als gevolg van de blokkerende punten op de nieuwe infrastructuur. Dit leidt tot een langere periode van onrechtmatigheid bij diverse dienstverleningen en hiermee samenhangend hoger bedrag. Ondanks de verbeterde indicatie is er nog onzekerheid en afhankelijkheid met betrekking tot de migratieplanning.

Een andere voorname oorzaak komt daarnaast door hogere contractprijzen op het nieuw afgesloten KIS-contract als gevolg van prijsverhoging en indexatie. Over de onrechtmatigheid informeert Logius haar stakeholders periodiek.

De formeel te melden minimale onrechtmatigheid conform rijksbrede richtlijnen betreft in totaal € 56,8 mln. waarvoor in 2022 contractuele verplichtingen zijn aangegaan. Via managementbesluiten is goedkeuring gegeven tot het aangaan van deze contractuele verplichtingen. De aanleiding om deze managementbesluiten te nemen betreft in alle gevallen het borgen van de continuïteit. Daarnaast was in 2022 met een totale omvang van € 1,9 mln. sprake van geïmporteerde onrechtmatigheden en is gebruik gemaakt van rijksbrede onrechtmatige raamovereenkomsten. Onderstaand overzicht geeft inzicht in de onrechtmatigheid conform rijksbrede richtlijnen.

Contractueel aangegane verplichting	Bedrag (x mln.)
Verlenging KIS-contract t/m 2025	54,3
Trojka	0,6
Geïmporteerde onrechtmatigheid (2022)	1,9
Totaal	56,8

- **Totstandkoming niet-financiële verantwoordingsinformatie**
Er zijn geen bijzonderheden te melden.
- **Financieel en materieelbeheer**
Het betaaldedrag van Logius om facturen binnen 30 dagen te betalen voldoet met een percentage van 96,24% in 2022 aan de Rijksbrede norm van 95%.
- **Overige aspecten van bedrijfsvoering**
In 2022 zijn er tien potentiële datalekken geregistreerd waarvan er één meldplichtig is gebleken. Hiervan is melding gedaan bij de Autoriteit Persoonsgegevens.

Rijksbrede bedrijfsvoeringsonderwerpen

Open standaarden

De Nederlandse overheid hanteert een openstandaardenbeleid omdat open standaarden bijdragen aan interoperabiliteit en leveranciersafhankelijkheid. Het gebruik van open standaarden in ICT-systemen bespaart kosten en verlicht administratieve lasten. Open standaarden zijn de norm bij informatie-uitwisseling met burgers en bedrijven, en tussen overheidsorganisaties onderling. Op de website van Logius onder 'Logius rapporteert' vindt u de monitor open standaarden over 2022. Dat betekent dat relevante standaarden worden toegepast in overheidsbrede ICT-producten, zoals MijnOverheid, e-Herkenning en DigiD. Een beperkt aantal standaarden van de 'pas toe of leg uit'-lijst wordt nog niet in alle producten toegepast, maar de implementatie ervan is wel gepland.

6. Jaarrekening

6.1. Balans (voor verdeling van het resultaat)

Balans per 31 december 2022 (bedragen x € 1.000)

	Balans 2022	Balans 2021
Activa		
Vaste activa	0	0
Materiële vaste activa	0	0
<i>waarvan grond en gebouwen</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
<i>waarvan installaties en inventarissen</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
<i>waarvan projecten in uitvoering</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
<i>waarvan overige materiële vaste activa</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
Immateriële vaste activa	0	0
Vlottende activa	120.789	141.476
<i>Vorraden en onderhanden projecten</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
<i>Debiteuren</i>	<i>15.382</i>	<i>5.953</i>
<i>Belastingen en premies sociale lasten</i>	<i>2.262</i>	
<i>Overige vorderingen en overlopende activa</i>	<i>53.989</i>	<i>47.158</i>
<i>Liquide middelen</i>	<i>49.156</i>	<i>88.365</i>
Totaal activa	120.789	141.476
Passiva		
Eigen Vermogen	6.122	5.167
<i>Exploitatiereserve</i>	<i>5.167</i>	<i>7.169</i>
<i>Onverdeeld resultaat</i>	<i>955</i>	<i>-2.002</i>
Vorzieningen	0	0
Langlopende schulden	0	0
<i>Leningen bij het Ministerie van Financiën</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
Kortlopende schulden	114.667	136.309
<i>Crediteuren</i>	<i>16.932</i>	<i>18.512</i>
<i>Belastingen en premies sociale lasten</i>	<i>47</i>	<i>732</i>
<i>Kortlopend deel leningen bij het Ministerie van Financiën</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
<i>Overige schulden en overlopende passiva</i>	<i>97.688</i>	<i>117.065</i>
Totaal passiva	120.789	141.476

6.2. Staat van baten en lasten

Staat van baten en lasten per 31 december 2022

(bedragen x € 1.000)

Omschrijving	Vastgestelde begroting (1)	Realisatie (2)	Vershil (3) = (2) - (1)	Realisatie 2021 (4)
Baten				
Omzet	249.392	243.636	-5.756	239.148
- Omzet moederdepartement	82.367	76.119	-6.248	71.958
- Omzet overige departementen	139.276	142.984	3.708	141.232
- Omzet derden	27.749	24.533	-3.216	25.958
Vrijval voorzieningen	0	0	0	0
Rentebaten	0	0	0	0
Bijzondere baten	0	955	955	760
Totaal baten	249.392	244.591	-4.801	239.908
Lasten				
Apparaatskosten	249.392	243.636	-5.756	241.491
Personele kosten	77.513	84.024	6.511	80.056
- <i>Waarvan eigen personeel</i>	48.116	42.164	-5.952	37.215
- <i>Waarvan inhuur externen</i>	25.942	39.443	13.501	41.176
- <i>Waarvan overige personele kosten</i>	3.455	2.417	-1.038	1.665
Materiële kosten	171.879	159.612	-12.267	161.435
- <i>Waarvan apparaat ICT</i>	6.704	8.452	1.748	5.301
- <i>Waarvan bijdrage aan SSO's</i>	902	1.096	194	848
- <i>Waarvan overige materiële kosten</i>	164.273	150.064	-14.209	155.286
Afschrijvingskosten	0	0	0	400
Materieel	0	0	0	400
- <i>Waarvan apparaat ICT</i>	0	0	0	0
- <i>Waarvan overige materiële Afschrijvingskosten</i>	0	0	0	400
Immaterieel	0	0	0	0
Dotaties voorzieningen	0	0	0	0
Overige kosten	0	0	0	0
Bijzondere lasten	0	0	0	19
Rentelasten	0	0	0	0
Totaal lasten	249.392	243.636	-5.756	241.910
Saldo van baten en lasten gewone bedrijfsuitoefening	0	955	955	-2.002
Agentschapsdeel Vpb-lasten	0	0	0	0
Saldo van baten en lasten	0	955	955	-2.002

6.3. Kasstroomoverzicht

Kasstroomoverzicht over 2022 (bedragen x € 1.000)

	Vastge- stelde begroting (1)	Realisatie (2)	Verschil (3)= (2)-(1)
Rekening-courant RHB 1 januari 2022 + stand de- positorekeningen	72.404	88.365	15.961
Totaal ontvangsten operationele kasstroom (+)	249.392	232.094	-17.298
Totaal uitgaven operationele kasstroom (-/-)	-249.392	-271.303	-21.911
Totaal operationele kasstroom	0	-39.209	-39.209
Totaal investeringen (-/-)	0	0	0
Totaal boekwaarde desinvesteringen (+)	0	0	0
Totaal investeringskasstroom	0	0	0
Eenmalige uitkering aan moederdepartement (-/-)	0	0	0
Eenmalige storting door het moederdepartement (+)	0	0	0
Aflossingen op leningen (-/-)	0	0	0
Beroep op leenfaciliteit (+)	0	0	0
Totaal financieringskasstroom	0	0	0
Rekening-courant RHB 31 december 2022 + stand depositorekeningen (=1+2+3+4), de maximale roodstand is € 0,5 miljoen.	72.404	49.156	-23.248

6.4. Toelichting bij de jaarrekening

6.4.1. Waarderingsgrondslagen

De waarderingsgrondslagen zijn gebaseerd op de Regeling Agentschappen alsmede de van toepassing zijnde verslaggevingsvoorschriften zoals vermeld in het Burgerlijk Wetboek: titel 9.

De balans bevat alleen de balansposten vlottende activa, kortlopende schulden en eigen vermogen. Er is geen sprake van vaste activa, voorzieningen en leningen.

Staat van baten en lasten

De baten en lasten worden toegerekend aan het boekjaar waarop ze betrekking hebben. De baten bestaan, conform de afspraak met opdrachtgevers, uit de vergoeding voor de gemaakte kosten ten behoeve van de producten en zijn gelijk aan de lasten, tenzij anders vermeld en toegelicht. Uitzondering hierop is de dienstverlening Standaard Platform en het Centraal Aansluitpunt. In 2022 zijn de kosten en omzet van deze dienstverleningen nagenoeg in evenwicht. Onder andere door aanvullende bijdrages van afnemers.

6.4.2. Toelichting bij de balans

In deze paragraaf worden de verschillende posten uit de balans toegelicht.

(Im)materiële vaste activa

In 2022 en ook het voorafgaande jaar 2021 is er geen sprake van (im)materiële vaste activa.

Debiteuren

De post debiteuren betreft alle openstaande verkoopfacturen per 31 december 2022. Het gaat om facturen aan opdrachtgevers, te weten het moederdepartement € 5,4 mln., overige departementen € 6,1 mln. en derden € 3,9 mln. De hoge stand op 31 december 2022 ad € 15,4 miljoen wordt veroorzaakt doordat facturen relatief laat zijn verstuurd.

Debiteuren (x € 1.000)	31-12-2022
Moederdepartement	5.369
Overige departementen	6.137
Derden	3.876
Totaal	15.382

Belastingen en premies sociale lasten

Van de omzet komt 10,1 % van derden, voor dit deel van deze omzet is Logius BTW-plichtig. De btw-aangifte bedraagt € 2,3 mln. teruggave (ontvangst Logius).

Overige vorderingen en overlopende activa

De post overige vorderingen en overlopende activa bedraagt € 54,0 mln. Dit betreft grotendeels posten van projecten waarbij de werkzaamheden in 2022 hebben plaatsgevonden die nog moeten worden afgerekend met opdrachtgevers.

Het aandeel van het moederdepartement is € 30,0 mln., het aandeel overige departement is € 18,1 mln., en van derden is het aandeel € 5,9 mln.

Overige vorderingen en overlopende activa (x € 1.000)	31-12-2022
Vooruitbetaald	921
Nog te ontvangen projecten	7.770
Nog te factureren omzet projecten	44.433
Voorschotten	8
Overig	857
Totaal	53.989

Liquide middelen

De liquide middelen ad € 49,2 mln. betreffen bijdragen van het moederdepartement, overige departementen en derden. Deze bijdragen bestaan uit de voorschotten 2022 voor werkzaamheden die doorlopen in 2023, de voorschotten eerste kwartaal 2023 en de nog te verrekenen overschotten 2022.

Eigen vermogen

Het eigen vermogen is onder de toegestane maximumomvang van 5% van de gemiddelde jaaromzet over drie jaar, zijnde € 11,9 mln. Het eigen vermogen was ultimo 2021 € 5,167 mln. Het positieve resultaat bestaande uit bijzondere baten ad € 955.000 wordt ten gunste van het eigen vermogen gebracht. Daarmee bedraagt het eigen vermogen ultimo 2022 € 6,122 mln.

Voorzieningen

Er zijn geen voorzieningen opgenomen. De verplichting voor verlofuren, vakantiegeld en eindejaarsuitkering zijn in de balans opgenomen onder de post 'overige verplichtingen en overlopende passiva'.

Leningen bij het ministerie van Financiën

In 2022 stonden er geen leningen uit bij het ministerie van Financiën.

Crediteuren

De post crediteuren ad € 16,9 mln. bestaat uit alle openstaande facturen per 31 december 2022 waarvan de prestatie per balansdatum is geleverd. Het merendeel betreft geleverde prestaties in het laatste kwartaal 2022, Het saldo is licht gedaald ten opzichte van 2021. Logius committeert zich aan de betalingsnorm van het Rijk.

Crediteuren (x € 1.000)	31-12-2022
Moederdepartement	7.743
Overige departementen	84
Derden	9.105
Totaal	16.932

Belastingen en premies sociale lasten

Deze post betreft nog af te dragen belastingen over voorgaande jaren.

Overige schulden en overlopende passiva

De post overige schulden en overlopende passiva bestaat voornamelijk uit nog te ontvangen facturen van leveranciers en vooruitgefactureerde voorschotten.

Overige schulden en overlopende passiva (x € 1.000)	31-12-2022
Facturen mbt 2022, te ontvangen in 2023	35.720
Vooruitgefactureerde voorschotten projecten	54.503
Verlofsaldo	4.060
Overige	3.404
Totaal	97.688

De sociale lasten van opgebouwd vakantiegeld en eindejaarsuitkering in 2022 zijn opgenomen in de post overige schulden en overlopende passiva, onder overige. Het aandeel van het moederdepartement in de overige schulden en overlopende passiva bedraagt € 51,0 mln, het aandeel overige departementen € 23,6 mln. en het aandeel derden bedraagt € 23,1 mln.

Niet uit de balans blijvende activa en verplichtingen

Voor de bedrijfsvoering en de diverse dienstverleningen en programma's lopen meerjarige contracten. De totale restverplichting bedraagt € 244,3 mln. De inhuurcontracten zijn op nul gewaardeerd vanuit de gedachte dat inhuur direct kan worden beëindigd.

Niet uit de balans blijvende verplichtingen (x € 1.000)	2023	2024 ev	Totaal
Huisvesting, kantoorautomatisering, kantoorinrichting	11.265	11.603	22.868
Contracten met leveranciers ICT-dienstverlening	101.104	120.368	221.472
Inhuurcontracten	0	0	0
	112.369	131.971	244.340

6.4.3. Toelichting bij de staat van baten en lasten

Baten

De baten bestaan, conform de afspraak met opdrachtgevers, uit de vergoeding voor de gemaakte kosten ten behoeve van de producten en zijn gelijk aan de lasten. De omzet is daarmee gelijk aan de werkelijk in 2022 gerealiseerde kosten. Daar waar de omzet afwijkt van de vastgestelde begroting, bijvoorbeeld als gevolg van nieuwe of gewijzigde opdrachten of als gevolg van hogere lasten als gevolg van de gestegen inflatie of meer of minderwerk, wordt dit toegelicht.

Zie de bijlage voor een uitsplitsing van de omzet naar beheer en exploitatie, doorontwikkeling en Bureau Forum Standaardisatie (BFS).

Omzet moederdepartement, overige departementen en derden

In onderstaande tabel is een uitsplitsing opgenomen van de omzet.

<i>(Bedragen x € 1.000)</i>	(1)	(2)	(3)	(4)	(5) = (2)+(3)+(4)	(6) = (5)-(1)
Opdrachten	Vastgestelde begroting	Omzet moederdepartement	Omzet overige departementen	Omzet derden	Realisatie omzet	Verschil realisatie en vastgestelde begroting
Beheer en exploitatie						
Centrale Catalogi	615	376			376	-239
DigiD	48.933	2.189	30.045	11.232	43.466	-5.467
DigiD Machtigen	16.008		16.004	61	16.065	57
DigiInkoop	4.950	243	4.519		4.762	-188
Wet- en regelgeving	1.500				-	-1.500
Diginetwerk	895	94	469	326	890	-5
Digipoort FS	2.370		2.275	315	2.590	220
Digipoort SBR	30.872	1.150	28.199	2.626	31.975	1.103
Digitoegankelijk	624	97	432		528	-96
Digipoort Sociaal	1.781			1.704	1.704	-77
Digipoort e-Factureren	4.731	252	4.697		4.949	218
Rijksoverheid Accespoint (ROAP)	900	24	451		476	-424
Peppol Autoriteit	880	887			887	7
eHerkenning	4.474	4.406			4.406	-68
Haagse Ring	8.167	4.622	7.312	30	11.964	3.797
Netwerkvoorzieningen	3.798				-	-3.798
Standaardplatform (inclusief CA)	5.994	1.549	4.645	539	6.733	739
MijnOverheid-Gegevens	12.800	2.311	10.247		12.559	-241
MijnOverheid-Berichten (Berichtenbox)	26.885	1.277	17.204	7.699	26.180	-705
Bekendmakingen	830				-	-830
PKIOverheid	2.142	410	1.817		2.226	84
Programma eID (BSNK, Routing)	10.881	10.554			10.554	-327
Samenwerkende Catalogi	439	57	250		306	-133
Stelselvoorzieningen	15.904	2.968	13.155		16.122	218
Bureau Forum & Standaardisatie	2.642	1.590	913		2.504	-138
E-Procurementdiensten		1.147			1.147	1.147
Totaal beheer en exploitatie	210.015	36.203	142.633	24.533	203.369	-6.646
Doorontwikkeling beleidsgeld BZK	1.596	711			711	-885
Doorontwikkeling Investeringspost	37.781	39.204	351		39.556	1.775
Totaal doorontwikkeling	39.377	39.916	351	-	40.267	890
TOTAAL	249.392	76.119	142.984	24.533	243.636	-5.756

De bedragen opgenomen onder 'vastgestelde begroting' zijn ontleend aan de Memorie van Toelichting bij de begroting 2022 van het ministerie van Binnenlandse Zaken Koninkrijksrelaties, kamerstuk 35 925 VII.

Op totaalniveau komt de realisatie van de omzet € 5,8 mln. (2,28 %) beneden de vastgestelde begroting uit. Dit wordt veroorzaakt door een saldo van nieuwe of gewijzigde opdrachten. De budgetten voor de opdrachten zijn op meerdere momenten in het jaar conform reguliere bedrijfsvoering bijgesteld. In de bovenstaande tabel is per opdracht de specificatie van de omzet opgenomen, waarbij de omzet gelijk is aan de werkelijk gerealiseerde kosten.

Onderstaand een korte toelichting op afwijkingen van meer dan 10%.

Beheer en exploitatie

De omzet bij beheer en exploitatie is € 203,4 mln., € 6,6 mln. lager dan de begroting ad € 210 mln.

Centrale catalogi

In de Ontwerpbegroting 2022 is voor Centrale Catalogi Rijk (CCR) een kostenraming opgenomen van € 615.000. Uiteindelijk is er een opdracht verstrekt voor de B&E van € 460.000, waarbij de realisatie is uitgekomen op € 376.000, en een separate opdracht voor de doorontwikkeling van Leesrijk 2.0. De lagere realisatie van de B&E komt doordat er specifiek gestuurd is op een minimale inzet en ondersteuning van ketenbeheer en servicemanagement doordat er in de eerste helft van het jaar onduidelijkheid was over de hoogte toekenning van het budget.

DIGID

Bij DigiD zijn de totale kosten van € 43,5 mln. voor € 5,5 mln. onder de begroting uitgekomen (-11,2 %). Er is met name minder gebruik gemaakt van SMS dan begroot hetgeen significante besparingen in de kosten heeft opgeleverd. Daarnaast is door procesveranderingen het aantal uit te sturen brieven afgenomen. De kosten voor papier, porto, koeriers en aanverwante kosten zijn hiermee gedaald. Het aantal authenticaties in 2022 is uitgekomen op 514 mln. Daarmee is het aantal 43 mln. gedaald ten opzichte van 2021, maar dat jaar was sterk beïnvloed door de Covid-19 effecten. Bij de vaststelling van het voorschottarief (€ 0,13) voor 2022 was uitgegaan van 474 mln. Door uiteindelijk lagere gerealiseerde kosten en een hoger aantal authenticaties is het tarief van DigiD uitgekomen op € 0,11.

Wet- en regelgeving

Wegens het ontbreken van een opdrachtverstrekking is hier geen realisatie geweest.

Digitoegankelijk

Het budget was € 0,6 mln. de realisatie was € 0,5 mln. De lagere realisatie is veroorzaakt door minder personele inzet.

ROAP

Voor het RijksOverheid Accespoint op Peppol (ROAP) is alleen het noodzakelijke Beheer & Exploitatie uitgevoerd met oog op het herbeleggen van deze voorziening buiten Logius. In 2023 zal hier invulling aan gegeven worden. Begroot was € 0,9 mln., de realisatie was € 0,5 mln. Een onderuitputting van € 0,4 mln (47,2%).

Haagse Ring/netwerkvoorzieningen

In de begroting 2022 is voor Haagse ring € 8.167 mln. begroot en voor Netwerkvoorzieningen € 3.798 mln., bij elkaar € 11.965 mln.. De gezamenlijke kosten bedragen € 11.964 mln. Het betreft hier in wezen één dienstverlening, waarbij de kosten niet te splitsen zijn.

Standaardplatform

De hogere realisatie op Standaard Platform inclusief Centraal Aansluitpunt ad € 0,7 mln. zijn veroorzaakt door aanvullende opdrachtverstrekkingen.

Bekendmakingen

Voor Bekendmakingen was de geplande livegang 1 april 2022. Dit traject is echter vertraagd, waardoor er in 2022 geen omzet op deze opdracht gerealiseerd zijn.

Samenwerkende Catalogi

De kosten (€ 0,3 mln.) voor Samenwerkende Catalogi vallen lager uit dan de begroting (€ 0,4 mln.). Dit komt o.a. doordat de in de realisatie de vrijval van transitorische posten uit 2021 is opgenomen. Er heeft in 2022 regelmatig afstemming met de opdrachtgever plaatsgevonden en Logius levert de waarde die van haar verwacht wordt.

E-procurement

Voor E-Procurementdiensten staat geen bedrag opgenomen in de vastgestelde begroting. In de bijlage bij Jaarplan Logius 2022 Beheer en Exploitatie GDI Voorzieningen is hierover vermeld dat E-Procurementdiensten per abuis niet was opgenomen in de ontwerpbegroting. Het betreft een bestaande afspraak. In de bijdrage brief E-Procurementdiensten 2021-2022 is een bijdrage toegekend van maximaal € 2.118.205 op basis van werkelijk gemaakte kosten. Hiervan is € 1.119.995 bestemd voor 2021 en € 998.201 voor 2022. De gerealiseerde kosten zijn € 1,1 mln. Aanvullend is er nog een bijdrage toegekend ad € 0,2 mln.

Bijzondere baten

Er is circa € 1,0 mln. gerealiseerd aan bijzondere baten als gevolg van vrijval van transitorische posten (kortlopende schulden voor ontvangen diensten waarvoor de betaling nog moest worden gedaan) uit 2021.

Lasten

Personele kosten

In 2022 was de gemiddelde bezetting 419 fte aan eigen personeel en 247 aan fte inhuur. Daarmee zijn de gemiddelde personeelskosten op jaarbasis per fte eigen personeel € 101.000 en de gemiddelde kosten per fte inhuur inclusief btw € 160.000. In 2021 was de gemiddelde bezetting 382 fte aan eigen personeel en 221 aan fte inhuur. De stijging in het aantal fte ten opzichte van 2021 is veroorzaakt door meer activiteiten op zowel beheer en exploitatie als doorontwikkeling.

Tot de personele kosten zijn gerekend de lonen en salarissen van eigen personeel, de kosten van inhuur en overige personeelskosten. Deze capaciteit aan medewerkers is nodig voor het kunnen uitvoeren van alle geplande activiteiten. De begrote kosten voor capaciteit hangen samen met de begrote en gecontracteerde omzet. Voor het merendeel van de dienstverlening geldt dat de werkelijke kosten worden afgerekend. Dit houdt in dat wanneer werkzaamheden niet doorgaan dit invloed heeft op zowel de kosten als de omzet. De personele kosten zijn ten opzichte van 2021 met 5% toegenomen, het aandeel van de personele kosten in de totale kosten bedraagt in 2022 34,5%.

Ten opzichte van de begroting zijn de totale personeelskosten € 6,5 mln. hoger. De hogere realisatie is met name veroorzaakt door de krapte op de arbeidsmarkt. Ook de CAO 2022-2024 heeft invloed gehad. Tevens zijn meer externen ingehuurd, die wegens de arbeidsmarktschaarste hogere tarieven hebben. De verlaging van 6,0 mln. t.o.v. begroting intern personeel wordt ruimschoots overschreden door een overbesteding extern personeel, € 13,5 mln.

Materiële kosten

De materiële kosten ad € 159,6 mln. zijn € 12,3 mln. lager dan begroot.

De materiële kosten bestaan uit kosten voor beheer en exploitatie, doorontwikkeling en overige kosten van de dienstverlening (€ 150,1 mln.) en kosten voor bedrijfsvoering (€ 9,5 mln.). De

kosten voor de dienstverlening zijn voornamelijk ICT-kosten die aan private partijen worden betaald voor infrastructuur, applicatiebeheer, licenties, migraties, ontwikkelkosten, sms-dienstverlening, servicedesks, veiligheidsmaatregelen, testen, audits en benchmarks. De kosten voor de bedrijfsvoering betreffen voornamelijk kosten voor huisvesting, ICT, werkplekkosten en overige bedrijfsvoeringaspecten.

Afschrijvingen en Rentelasten

Logius heeft in 2022 zelf geen investeringen gedaan, maar deze uitbesteed aan de markt. Hierdoor is er in 2022 geen gebruik gemaakt van de leenfaciliteit.

Saldo van baten en lasten

Het resultaat van Logius over 2022 bedraagt circa € 1,0 mln. positief. Dit is ontstaan door ontvangsten (vrijvallende posten) uit 2021 en eerdere jaren.

6.4.4. Toelichting bij het kasstroomoverzicht

De kasstroom uit operationele activiteiten heeft betrekking op de dagelijkse bedrijfsvoering en is hoger dan begroot namelijk 39,2 mln. Het totaal aan ontvangsten uit de operationele kasstroom is € 17,3 mln. lager dan de begrote € 249,4 mln. De uitgaven zijn € 21,9 mln. hoger dan de begrote € 249,4 mln. In 2022 zijn er geen investeringen gepleegd. De begrote investeringskasstroom en financieringskasstroom zijn nul.

Den Haag, 15 maart 2023

Algemeen directeur baten-lastenagentschap Logius

7. Overzicht doelmatigheidsindicatoren

Overzicht doelmatigheidsindicatoren per 31 december 2022

Realisatie

Vastgestelde be-
groting

	2019	2020	2021	2022	2022
Omschrijving generiek Deel					
Verloop kostprijs MijnOverheid	€ 0,47	€ 0,49	€ 0,49	€ 0,34	€ 0,32
Verloop kostprijs DigiD	€ 0,12	€ 0,10	€ 0,11	€ 0,11	€ 0,13
Verloop kostprijs DigiD Machtigen	€ 0,71	€ 0,81	€ 1,22	€ 1,11	€ 0,88
Verloop gemiddeld uurtarief	n.b.	€ 90,88	€ 90,97	€ 95,32	€ 81,58
Verloop tarief opslagoverhead (basis- jaar 2011 = 100)	94	94	94	n.v.t.	
Totale omzet Logius	€ 208 mln.	€ 227 mln.	€ 239 mln.	€ 244 mln.	€ 249 mln.
Saldo van baten en lasten (%)	-0,02%	0,00%	-0,84%	0,39%	0,0%
Fte overhead	23%	19%	20%	22%	23%
% externe inhuur (euro)	n.b.	53%	51%	47%	0%
Fte totaal (excl. externe inhuur)	329	353	394	419	548
Ziekteverzuim	4,5%	4,3%	5%	6,2%	2,3%
Medewerkerstevredenheidsonder- zoek (MTO)	7,0	niet uitgevoerd	7,1	niet uitgevoerd	7
Klanttevredenheid (KTO)	niet uitgevoerd	niet uitgevoerd	n.v.t.	8	7
Benchmark	uitgevoerd	uitgevoerd	Niet uitge- voerd	uitgevoerd	gepland
Doorlichting BLA's				niet uitgevoerd	Gepland
Omschrijving specifiek Deel					
DigiD					
Aantal DigiD authenticaties	341 mln.	403 mln.	557 mln.	514 mln.	474 mln.
Aantal DigiD machtigen				15 mln.	
MijnOverheid					
* Aantal berichten*	81 mln.	81 mln.	81 mln.	80 mln.	85 mln.
Digipoort					
* Aantal berichten via Digipoort	193 mln.	112 mln.	67 mln.	62 mln.	40 mln.
Beschikbaarheid Dienstverlening					
DigiD	n.b.	n.b.	99,78%	99,91%	99,50%
DigiD Machtigen	n.b.	n.b.	99,98%	99,84%	99,50%
MijnOverheid	n.b.	n.b.	99,99%	100,00%	99,00%
PKIOverheid	n.b.	n.b.	100,00%	100,00%	99,00%
Diginetwerk	n.b.	n.b.	100,00%	100,00%	99,90%
Stelseldiensten	n.b.	n.b.	99,83%	100,00%	98,00%
Digipoort					
-Operational Excellence	n.b.	n.b.	99,79%	100,00%	99,70%
-Baseline	n.b.	n.b.	100,00%	100,00%	95,00%
-B2	n.b.	n.b.	100,00%	99,96%	99,70%

BSN Koppelregister	n.b.	n.b.	100,00%	99,88%	99,20%
--------------------	------	------	---------	--------	--------

Beschikbaarheid eerstelijns burgerondersteuning

Aanname % calls 1^e lijns klantcontactcenter

-DigiD en DigiD Machtigen	n.b.	n.b.	70,90%	72,30%	97,00%
-MijnOverheid	n.b.	n.b.	97,50%	85,40%	97,00%

ServiceLevel calls 80/20 – 1^e lijns klantcontactcenter

-DigiD en DigiD Machtigen	n.b.	n.b.	32,70%	32,10%	80,00%
-MijnOverheid	n.b.	n.b.	64,40%	45,70%	80,00%

*Het betreft hier bruto-aantallen, dit is exclusief eventuele correcties die effect kunnen hebben op de facturatie

Toelichting

- Verloop kostprijs MijnOverheid; De kostprijs van MijnOverheid is gebaseerd op de kosten MijnOverheid (buiten de btw) gedeeld door het aantal berichten (netto). In de rijksbegroting is een tarief van € 0,32 opgenomen. De realisatie is € 0,34. Het aantal berichten MijnOverheid voor 2022 is 80 mln. (bruto). Het aantal berichten is in de begroting te hoog ingeschat.
- Verloop kostprijs DigiD; De kostprijs van DigiD is gebaseerd op de kosten DigiD (buiten de btw) gedeeld door het aantal authenticaties (netto).
- DigiD aantal authenticaties; Het aantal authenticaties DigiD was 514 mln. (bruto). Dit is 43 mln. lager dan in 2021, echter 40 mln. hoger dan opgenomen in de Rijksbegroting. COVID-19 heeft daar in 2022 beperkt in toe bijgedragen.
- Verloop kostprijs DigiD Machtigen; De kostprijs van DigiD Machtigen is gebaseerd op de kosten DigiD Machtigen (buiten de btw) gedeeld door het aantal machtigingen (netto). Uitgangspunt was 18,7 mln. machtigingen, het werkelijk aantal machtigingen was 15 mln.
- Tarieven worden naar boven afgerond op gehele centen.
- Verloop gemiddeld uurtarief; Het verloop uurtarief is hoger dan begroot, namelijk € 95,32. Dit hogere uurtarief is voornamelijk te verklaren door een sterkere stijging CAO lonen dan begroot en een verschuiving van interne naar externe inzet.
- Fte totaal (excl. externe inhuur); De bezetting per jaareinde 2022 is 419 fte inclusief stagiairs. Dit is 129 fte's lager dan begroot. Logius staat voor een groei-exercitie in een krappe arbeidsmarkt en heeft daarnaast te maken met verloop (zeker na de corona jaren). Logius is er trots op dat dat we alsnog ongeveer 65 nieuwe collega's hebben mogen binden aan onze organisatie. We blijven ook dit jaar inzetten op verdere verambtelijking op structurele plekken en het werven van nieuwe collega's.
- Percentage externe inhuur: dit is berekend als de kosten externe inhuur als percentage van de totale personele kosten.
- Klanttevredenheid; Logius organiseert onderzoeken naar klanttevredenheid met betrekking tot de prestaties betreffende de dienstverlening. In 2022 heeft Logius een 8 gescoord op klanttevredenheid.
- Medewerkerstevredenheidonderzoek (MTO); In 2022 is geen MTO onder de medewerkers van Logius uitgevoerd.
- Doorlichting BLA's; de in 2022 geplande periodieke doorlichting van het Agentschap Logius is doorgeschoven naar 2023 zodat de evaluatie die uitgevoerd is door de directie Digitale Overheid als input meegenomen kan worden in de doorlichting van Logius.
- Digipoort aantal berichten; Het aantal berichten dat via Digipoort zijn verstuurd is in 2022 61,6 mln.
- Beschikbaarheid eerstelijnsburgerondersteuning; In de periode van september t/m december 2022, na de aankondiging van het 3G beleid, is het telefoon en e-mail aanbod sterk

gestegen. Het aanbod lag aanzienlijk hoger dan dezelfde periode in 2021. Personeelstekort en krapte op de arbeidsmarkt kon de bezetting niet volledig en optimaal worden ingezet.

8. Projectenlijst 2022

PROJECT	KOSTEN	RESULTAAT LOGIUS
Beheer en exploitatie		
10007 - Diginetwerk B&E	889.709	-
10012 - Haagse Ring & Netwerkdiensten	11.963.568	-
10023 - PKI Overheid B&E	2.226.270	-
10026 - Samenwerkende Catalogi B&E	306.315	-
10031 - Digitoegankelijk B&E	528.312	-
10041 - E-Herkenning B&E	4.405.866	-
10059 - Stelselvoorzieningen B&E	16.122.305	-
10060 - Beheer DigiInkoop	4.761.725	-
10066 - Digipoort SBR	31.975.088	-
10067 - Digipoort eFactureren (EBF-BVV)	4.949.046	-
10068 - Digipoort Sociaal	1.704.209	-
10076 - Centrale Catalogi	375.903	-
10097 - Digipoort Financiële Stroom	2.589.753	-
10100 - Machtigen B&E	16.065.149	-
10101 - DigiD B&E	43.465.926	-
10105 - Standaard Platform (SP)	6.072.731	-
10108 - Nederlandse Peppolautoriteit B&E	887.282	-
10109 - Centraal Aansluitpunt	660.484	-
10110 - MijnOverheid B&E - Gegevens	12.558.573	-
10115 - MijnOverheid B&E - Berichtenbox	26.179.797	-
10116 - Rijksoverheids Accespoint	475.647	-
10117 - E-Procurementdiensten B&E	1.147.135	-
10119 - eID BSNk B&E	8.419.944	-
10120 - eID Routeringsvoorziening B&E	2.134.414	-
	200.865.150	
Doorontwikkeling		
30202 - Herbouw Digipoort	8.525.579	-
30206 - Programma Federatief Berichtenstelsel	11.275.966	-
30208 - Programma Vrijwillig Machtigen	3.474.824	-
30211 - eID DO	3.866	-
30218 - DigiCampus	239.014	-
30219 - Platformontwikkeling LPC	1.613.671	-
30225 - doorontwikkeling eIDAS	663.317	-
30250 - Doorontwikkeling MG app	195.007	-
30265 - Aansluiten in één dag	391.765	-
30275 - MijnOverheid Regie op Gegevens	1.025.046	-
30276 - MijnOverheid Continue Burgeronderzoek	119.176	-
30279 - Doorontwikkeling Diginetwerk 2021	87.273	-

30280 - Doorontwikkeling DigiToegankelijk 2021/2022	186.896	-
30281 - Leesrijk 2.0	100.232	-
30282 - SBR vernieuwing 2022	573.633	-
30283 - SBR - KVK Verplichtstelling Groot	251.147	-
30284 - Doorontwikkeling koppelvlak DvMG	36.327	-
30287 - Programma Vertegenwoordigen	2.041.301	-
30288 - PIN reset eNIK (DigiD Hoog)	62.097	-
30289 - Ketenregie Zorg	552.274	-
30290 - EDI - Voorfase en demo NL voorbeeld publieke wallet	1.393.601	-
30291 - Beheer notificatiestandaarden	41.518	-
30292 - CIO Rijk opdracht Visie RON	32.183	-
30293 - Intrekingsportal B2 machtigen	150.759	-
30294 - Extra kosten inframigratie FBS, LPC en Herbouw Digipoort	2.940.000	-
30501 - Ontwikkelen maatregelen ter voorkoming van misbruik	1.228.998	-
30502 - Uitvoeren impactanalyse domeinarchitectuur Toegang	101.761	-
30503 - Ontwikkelen architectuur Domein Toegang	198.829	-
30504 - Optimaliseren aansluitproces	59.111	-
30505 - eH-leveranciers aansluiten op gebruik DigiD	151.085	-
30506 - Ontwikkelen DTR (Digitaal Toegang verlenen Restgroepen)	145.887	-
30507 - Ontwikkelen uniforme klantreis	34.194	-
30508 - Uitvoeren POC aansluiting dienstverleners en AD	96.375	-
30509 - MVP Ontw. Publiek Middel Zakelijk	7.722	-
30510 - Communicatie Stelsel Toegang	111.702	-
30511 - Inrichting Service Organisatie Toegang	332.153	-
30512 - Elektronische Digitale Identiteit 2022	324.361	-
30513 - Doorontwikkeling eIDAS 2022	397.368	-
30514 - Beheer eIDAS 2022	160.238	-
	39.326.257	
BFS		
45001 - BFS-Ondersteuning Forum en College	2.503.672	-
	2.503.672	
Werk in opdracht		
50060 - Ondersteuning Pilot Digitale Inkomestoets	79.226	-
50061 - Transitie DigiInkoop	150.073	-
50062 - Programma BZK Transparant	511.421	-
50065 - Transitievergoeding Klaver	200.000	-
	940.720	
TOTAAL	243.635.800	

De aansluiting van het totaal projectenlijst 2022 op de tabel omzet in de toelichting staat van baten en lasten is als volgt:

	projectenlijst	omzetlijst
Beheer & Exploitatie	200.865	203.369
Doorontwikkeling	39.326	40.267
Bureau Forum & Standaardisatie	2.504	
Werk in opdracht	941	
Totaal	243.636	243.636

In de omzetlijst is *Bureau Forum en Standaardisatie* opgenomen onder *Beheer & Exploitatie*. De projecten *werk in opdracht* zijn onder *Doorontwikkeling* begrepen.

9. Controleverklaring

CONTROLEVERKLARING VAN DE ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT

Aan: De secretaris-generaal van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

A. Verklaring over de financiële overzichten 2022

Ons oordeel

Wij hebben de financiële overzichten 2022 van baten-lastenagentschap Logius van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties gecontroleerd. Naar ons oordeel geven deze financiële overzichten een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van het baten-lastenagentschap Logius op 31 december 2022, van de baten en lasten over 2022 en van de comptabele rechtmatigheid van de baten, lasten en balansmutaties over 2022 in overeenstemming met de verslaggevingsvoorschriften die zijn opgenomen in de Comptabiliteitswet 2016 en de daaruit voortvloeiende regelgeving, waaronder de Regeling agentschappen en de Regeling rijksbegrotingsvoorschriften 2023.

De financiële overzichten bestaan uit (met verwijzing naar de bladzijden van het intern jaarverslag 2022:

- de balans per 31 december 2022 (bladzijde 20) met toelichting (bladzijde 22);
- de staat van baten en lasten over 2022 (bladzijde 21) met toelichting (bladzijde 24);
- het kasstroomoverzicht over 2022 (bladzijde 22) met toelichting (bladzijde 28);
- de toelichting van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving (bladzijde 22);
- de verantwoording over de comptabele rechtmatigheid van de baten, lasten en balansmutaties over 2022 (bladzijde 17).

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de financiële overzichten'.

Wij zijn onafhankelijk van het baten-lastenagentschap Logius zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Informatie over onze controleaanpak frauderisico's en uitkomsten daarvan

Wij hebben onze controlewerkzaamheden inzake frauderisico's bepaald in het kader van de controle van de financiële overzichten als geheel en bij het vormen van ons oordeel hierover. Onderstaande informatie moet in dat kader worden gezien en niet als afzonderlijke oordelen of conclusies.

De primaire verantwoordelijkheid voor het voorkomen en detecteren van fraude berust bij het baten-lastenagentschap Logius. Als onderdeel van onze controle identificeren en schatten wij de risico's in op een afwijking van materieel belang in de financiële overzichten die het gevolg is van fraude. Onder fraude verstaan wij een opzettelijke handeling door een of meer leden van het management, met governance belaste personen, werknemers of derden, waarbij gebruik wordt gemaakt van misleiding teneinde een onrechtmatig of onwettig voordeel te verkrijgen. Frauderisico's kunnen te maken hebben met het handelen van medewerkers van het agentschap, het handelen van derden (misbruik van wet- en regelgeving) of een combinatie van beide. Fraude kan daarbij voortkomen uit frauduleuze financiële verslaggeving en oneigenlijke toe-eigening van activa (waaronder door misbruik van wet- en regelgeving door derden). Wij hebben tijdens onze controle inzicht verkregen in het baten-lastenagentschap Logius en zijn omgeving, de componenten van het interne beheersingssysteem, waaronder het risico-inschattingsproces en de wijze waarop het management inspeelt op frauderisico's en het interne beheersingssysteem monitort alsmede de uitkomsten daarvan.

Wij constateren dat het agentschap niet beschikt over een alles omvattend frauderisicoanalyse. Binnen Logius wordt het beleid en integriteitsbeleid van de Rijksoverheid dan wel van het ministerie van BZK gevolgd. Een allesomvattend frauderisico onderzoek is in 2022 niet uitgevoerd binnen Logius. Binnen het management van Logius worden periodiek risicosessies gehouden onder coördinatie van de risicomanager Logius. Daarnaast worden frauderisico's afgedekt binnen de diverse processen door de inrichting van de interne beheersingsorganisatie zoals functiescheidingen, checks and balances, toepassing van vier ogen principes, digitale logging en vastleggingen en diverse controles en monitoring.

Wij hebben de opzet en het bestaan geëvalueerd, en voor zover wij noodzakelijk achten, de werking getoetst van interne beheersmaatregelen gericht op het mitigeren van frauderisico's. Wij hebben geëvalueerd of deze factoren een indicatie vormden voor de aanwezigheid van het risico op afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude.

De door ons geïdentificeerde frauderisico's, de belangrijkste specifieke controlewerkzaamheden die wij naar aanleiding daarvan hebben uitgevoerd en de uitkomsten daarvan, zijn als volgt samen te vatten:

- Er zijn risico's op doorbreking van interne beheersmaatregelen door het management (interne fraude).

Wij hebben de volgende werkzaamheden verricht gericht op dit risico:

- Wij hebben de opzet, het bestaan en de werking van de interne beheersingsorganisatie beoordeeld voor de processen inkopen, betalingen en omzet uit projecten;
- Wij hebben data-analyse uitgevoerd om journaalposten met een verhoogd frauderisico te signaleren en te toetsen gericht op doorbreking van de interne beheersingsmaatregelen.
- Wij hebben voor alle jaarrekeningposten ook gegevensgerichte controles uitgevoerd;
- Wij hebben de memoriaalboekingen in detail gecontroleerd;
- Wij hebben kennis genomen van de notulen van vergaderingen van het management.

- Volledigheid omzet.
Het frauderisico waarbij bewust een verkeerd beeld wordt verstrekt bij de verantwoording van opbrengsten schatten wij in als laag. Het baten-lastenagentschap Logius werkt voornamelijk in het besloten verkeer van de Rijksoverheid.
De baten bestaan, conform de afspraak met opdrachtgevers, uit de vergoeding voor de gemaakte kosten ten behoeve van de producten en zijn in principe gelijk aan de lasten.
Wij hebben de opzet en het bestaan geëvalueerd van interne beheersmaatregelen gericht op het mitigeren van dit frauderisico.
Wij hebben daarvoor de volgende werkzaamheden verricht gericht op dit risico:
  - Wij hebben de opzet, het bestaan en de werking van de interne beheersingsorganisatie beoordeeld voor de processen inkopen, betalingen en omzet uit projecten;
  - Wij hebben voor alle jaarrekeningposten ook gegevensgerichte controles uitgevoerd;
  - Wij hebben kennis genomen van de notulen van vergaderingen van het management.

Deze controles hebben niet geleid tot bevindingen aangaande deze risico's die verdere opvolging noodzakelijk maakte.

Openbaarmaking

De ADR is de interne auditdienst van het Rijk. Onze rapporten zijn primair bestemd voor de opdrachtgevers met wie wij een opdracht zijn overeengekomen. De ministerraad heeft op 19 februari 2016 een beleidslijn vastgesteld voor het openbaar maken van rapporten van de ADR. Op grond daarvan zal de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties deze controleverklaring op of na verantwoordingsdag, 17 mei 2023, plaatsen op de website van de Rijksoverheid (www.rijksoverheid.nl).

B. Verklaring over de in het intern jaarverslag opgenomen andere informatie

Naast de financiële overzichten omvat het intern jaarverslag andere informatie, die bestaat uit:

- de bedrijfsvoeringparagraaf;
- het overzicht doelmatigheidsindicatoren per 31 december 2022;
- de Projectenlijst 2022.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- niet strijdig is met de financiële overzichten en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die is vereist op grond van de verslaggevingsvoorschriften die zijn opgenomen in de Comptabiliteitswet 2016 en de daaruit voortvloeiende regelgeving, waaronder de Regeling agentschappen en de Regeling rijksbegrotingsvoorschriften 2023.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de controle van de financiële overzichten of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de financiële overzichten.

De leiding van het baten-lastenagentschap is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie.

C. Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de financiële overzichten

Verantwoordelijkheden van de leiding van het baten-lastenagentschap voor de financiële overzichten

De leiding van het baten-lastenagentschap is verantwoordelijk voor het opmaken van de financiële overzichten die het vermogen, de baten en lasten en de comptabele rechtmatigheid getrouw dienen weer te geven in overeenstemming met de verslaggevingsvoorschriften die zijn opgenomen in de Comptabiliteitswet 2016 en de daaruit voortvloeiende regelgeving, waaronder Regeling agentschappen en de Regeling rijksbegrotingsvoorschriften 2022. In dit kader is de leiding van het baten-lastenagentschap verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die zij noodzakelijk acht om het opmaken van de financiële overzichten mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de financiële overzichten

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel. Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken. Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de beslissingen die gebruikers op basis van deze financiële overzichten nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de financiële overzichten afwijkingen van materieel belang bevatten als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een

oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van het baten-lastenagentschap;

- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het baten-lastenagentschap en de toelichtingen die daarover bij de financiële overzichten zijn opgenomen;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de financiële overzichten en de daarin opgenomen toelichtingen; en
- het evalueren of de financiële overzichten een getrouw beeld geven van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Wij communiceren met de leiding van het van baten-lastenagentschap Logius onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Den Haag, 15 maart 2023

Auditdienst Rijk